

la contra | ENRIC RAMONET

La memòria, la llibertat

Els batallons, com els camps de concentració franquistes, varen ser un instrument de càstig i d'expiació, però també una eina per a la construcció i reconstrucció d'infraestructures

Si alguna vegada viatgen per les terres del nord i transiten per la carretera que uneix les poblacions d'Oartzun i Lesaka, haurien de dedicar uns instants a la memòria d'en Ramiro Lloveras. Encara que quedin sumits en el balanceig de les corbes que s'enfilen fins al túnel d'Aritxulegi i que aquella esplèndida massa boscosa de faigs i roures i tots els colors del verd que l'envolten els captivi l'ànim, és de justícia que pensin en ell i en els milers de presoners republicans que en règim de treball forçat varen obrir aquella via.

En Ramiro, que era del meu poble, va ser un dels 4.000 presoners republicans que varen participar en aquesta construcció, un dels aproximadament 10.000 que durant la postguerra treballaven en aquells indrets, dels pràcticament 100.000 que ho feren d'un extrem a l'altre de la península en batallons de treballadors formats pels vençuts a la guerra civil.

Els batallons, com els camps de concentració franquistes, varen ser un instrument de càstig i d'expiació pels pecats contrets en la defensa de la República i un procediment per abatere resistències, però també una eina valuosíssima per a la construcció i reconstrucció d'infraestructures. Nombroses carreteres, vies de ferrocarril, ponts com el de Torroella de Montgrí o el de Sarrià de Ter i múltiples obres amb intencions defensives que des de Roses fins a Irun ressegueixen la frontera són producte del seu treball. I també ho són monuments al feixisme com el Valle de los Caídos.

Sotmesos a humiliacions contínues, obligats a cantar himnes franquistes, a missa diària i a una disciplina duríssima, milers de presoners republicans i de desafectes al nou règim es varen convertir en mà d'obra barata al servei de les noves autoritats i de centenars d'empreses privades de tot el país.

Fa uns dies a Oartzun, guiats amb extraordinària amabilitat per membres d'un grup d'aquesta població dedicat a la recuperació de la memòria històrica, vàrem vi-

Les màquines, retirant els símbols franquistes del pont de Torroella de Montgrí. / J. SABATER

sitar els paisatges habituals d'aquells batallons i observar els rastres dels indrets on s'havien construït els precaris pavellons que els aixoplugaven. I també vàrem resseguir el recorregut que feien a diari, escortats per soldats armats i desfilant amb el pic i la pala al muscle, encapçalats pel grup dels castigats que carregaven motxilles de pedres lligades a l'esquena amb filferros.

En Joseba, en Txema i l'Iñaki ens varen acompanyar a una caseria situat a peu de carretera per visitar Ramon Irazu, un home de 81 anys que conserva en la memòria la presència d'aquells presoners sempre bruts, famèlics i dèbils que a vegades els havien robat el blat de moro o les pomes que reservaven per a la sidra. En Ramon, quan ja fosquejava i notàvem al clatell la ferida gelada del vent que venia de

l'Aritxulegi, va relatar-nos que en una ocasió, després de la fuga cap a França de cinc presoners biscaïns que coneixien aquelles muntanyes, els comandaments varen formar el batalló de treballadors i n'escolliren aleatòriament cinc per afusellar-los. Aquell home que aleshores tenia dotze anys ens va descriure, com si encara ho veiés, la imatge dels cadàvers carregats sobre rucs.

No massa lluny d'aquests indrets, al turó navarrès de Vidangoz-Igal, s'hi ha alçat un monòlit amb una inscripció feta amb les quatre llengües de l'estat i en el qual es pot llegir: la vostra memòria, la llibertat. Aquest deu ser un dels pocs homenatges que s'han fet als milers de soldats i defensors de la legalitat republicana, que, justament per ser-ho, varen esdevenir esclaus del franquisme.

la columna | JOSEP M.FONALLERAS

Tomata i cultura

Com totes les enquestes i totes les estadístiques, aquesta que ha presentat la Fundació Dieta Mediterrània té trampa. La té, en el sentit que no podem generalitzar unes dades referides a un univers molt concret, amb l'acumulació d'uns quants nens a l'entorn d'una amanida molts dels ingredients de la qual desconeixen.

Deuir, d'aquest treball, que un de cada cinc nens catalans no sap el que és una tomata, entra quasi en el terreny de les endevinacions. Tot i això, i encara que es puguin qüestionar els resultats un per un, el fet és que la tendència a desconèixer no ja l'origen o la utilitat sinó fins i tot la forma i el gust de molts aliments és cada dia més acusada. De cada 100 nens, diuen a la fundació, n'hi ha 32 que no han tastat mai un plat d'espinaacs i 15 (¿Quinze de diferents dels altres trenta-dos, no? ¿O potser són els mateixos?) que no coneixen la textura de la monja d'una taronja. També n'hi ha més d'un 90% que no havien sentit a parlar mai, fins ara, d'una vinagreta de gerds, però aquest és un detall menor.

Resulta que la prova de l'enquesta consistia a elaborar una amanida amb la salsa o condiment que els esmento, i és per aquest motiu que aquest desconeixement figura entre les deficiències dels infants. Es podria donar el cas, si seguim el raonament d'aquest tipus d'estudi, que, anys a venir, com que els alumnes que han viscut l'experiment ja són coneixedors de la tomata i els espinaacs, es podria donar el cas, dic, que el percentatge de coneixement d'espinaacs i tomates fos altíssim... justament perquè ells mateixos van participar en aquesta amanida col·lectiva amb vinagreta de gerds.

Deixant a banda la broma, segurament és cert que el món s'acaba i que, amb el món, s'acaben els ingredients, les *crudités*, les verdures i les combinacions que han conformat una cultura. És a dir, es comença per no saber distingir una tomata d'un ou ferrat i s'acaba faltant a missa els diumenges, com diria el gran De Quency.

OFICINA D'INFORMACIÓ I ATENCIÓ CIUTADANA

Canvi temporal d'horari

A causa del manteniment dels sistemes informàtics, el dissabte 12 de gener l'Oficina estarà tancada. Disculpeu les molèsties.

Tel. 972 419 010
www.ajuntament.gi

Obra nova d'ocasió i de lloguer

www.elpunthabitatge.cat
La manera més fàcil de trobar un habitatge

EL PUNT HABITATGE

IG Tel. 972 17 23 53
IGNIFUGATS GIRONA
Protecció passiva contra el foc

PROTECCIÓ D'ESTRUCTURES METAL·LIQUES AMB LLANA DE ROCA (PANELLS)

www.bristol2000.com

OBRES D'ESTRUCTURES TANCAMENTS

FERRO ALUMINI I PVC

ORMETAL

972 47 61 27
C/ Lluís de T. Pol. Ind. Nova Ibaia
TOROELLA DE LA SELVA